

IL-POEŽIJA TA' NINU CREMONA

(*Jorbot ma' faèè. 79 tan-Nru. 29*)

Issa nilhqu *Lil Mikiel Anton Vassalli*; tarrafna moqbejl li f'din il-għanja l-poeta jħalli ruħu tintrikeb iż-żejjed mill-istorja bħala storja. U tassew din il-poeżija jonqosha n-nifs tal-ħajja li jgħerri d-demm fil-gisem u jislet il-ħieffa tal-ħsieb mill-moħħ. Aqrawha u taraw kif il-ħiaqq miegħi. F'zewg sunetti Cremona ried jigbor il-ħajja tal-magħruf kittieb tal-*Mylsen* malti li aħna ngħoddu bħala l-ewwel missier ta' dan l-imcawlaħ ilsien tagħna. Li twaħħal f'rasek tfisser ħijel jew ħsieb f'poeżija mhux biżżejjed jekk qalbek tilagħbek. U lil Cremona din id-darba qalbu lagħ-bitu bl-ikreh, għax ħallietu jaħdem għrajjet Vassalli fir-rabta tal-virus wir-rima mingħajr ma silfitu l-ebda xrara mir-ruħ, dik ix-rara li tixbaħ lil nifs Alla fuq il-gisem—tatal ta' l-ewwel bniedem. Fi ftit kliem, mingħalija din il-għanja hi tifliqa f'ruħha u qoxritha daqs kemm hi tifliqa statwa ta' artist għajjen li f'ħarset għajnejha ma għandha xejn mill-ħajja. Għax il-ħsieb fil-poeżija jehitieg tghoddsu fil-ilwien tal-fantasija u l-aktar għrajjet l-istorja, fihom infushom nixfin daqs mara għakka msagħtra, għandhom jieħdu ħajja żagħżugħa ħajja mlewna mill-fantasija żewwieqa tal-poeta.

Fil-għanja li tigi dlonk wara "*Šħab Għaddej*" il-poeta jxebbaħ taqlib il-ħajja mal-mixi ta' šħaba ħarbana tul l-ikħial tas-sema. Jinhass f'din il-poeżija, kif armajn f'kollha bħal krib minn ħajtu, għax is-šħaba bajda gerrejja tfakkru fix-xjuħija li laħqitu qabel iż-żmien:

L'id bierda, taqqalija
tal-ħsieb bajditli xagħri...

ighid "*F'Xatt il-Baħar.*" L-istess ħsieb ifisser fi *Šħab Għaddej*:

Imm'int tibqa' b'għirja waħda
sejra dejjem, dejjem sejra,
u tħallini b'qalbi mcaħħda
minn ferħ abjad tas-smewwiet,
minn tehlil ħafif tar-riħ...
Bħalek ta' ċkuniti għaddiet
l-għodwa mdawla li tghattiet
b'mantar sewdieni,
ta' qerq, ta' pwieni
xejħuli żmieni.

Joghġobni kliem il-għannej lis-sħab li jiksi wiċċ is-sema :

Sħab bajdani li fi hġankom
 tgħammru d-dell li jaħbi x-xemx,
 raff ta' rjus, minn taħt hitankom,
 telgħin donnkom is-saltniet
 b'dik il-mixja, siekta twila,
 x'sejrin tħabbbru; dlamijiet?
 jew il-ħgejjeg taż-żilżliet (1)?

F'ghodwa xemxija,
 il-gmiel, id-dija,
 għaliex se' tistru
 qabel fl-għaxija?

F'dawn il-vrus hemm tixbihat sbieħ x'ittigħem.

Issa niġu għal għanja *Lilek Ja Mara*, poeżija miktuba bħala tifkira fl-album ta' waħda li darba kien haħb. Siwi letterarju hekk hekk, u l-istess ingħidu għal ta' warajha "*Imħabbtek, Ja Xbejba...*" għanja ċkejna miktuba fl-album ta' tfajla, proneputija tiegħu. F'din ta' l-aħħar Cremona haddem il-ħsieb imfisser minn Dryden f'dan il-kliem: "Let grace and goodness be the principal loadstone of your affection. For love which *hath ends will have ends*, whereas that which is bounded in true virtue will always continue.

Usalna fl-aħħar ta' l-aħħar. *Għanja Tar-Rebbiegħa* tagħ-laq il-gabra kif jixraq, b'mużka sħiħa, il-mużka li toħroġ minn ruħi għatxiena għas-sliem wil-mistrieħi wara tant għawġ u lehġa ta' nifs maqtuġħi bid-dwejjaq. Il-poeżija hi friska fix-xbieħat, ħajja fil-ħsieb, imfawwra bl-enerġija tat-Tama li tqum fir-ruħi mal-qawma tan-natura. Kollox intemmlu lil Għannej imma baqalu l-aħjar ħaġa: It-Tama u hu lil din jistennieha.

niezla minn qalb l-iħħab b'qawsalla f'rasha
 u liebsa l-abjad kollha fuq mogħdija
 ta' hġura miexja;

sakemm Hi "f'ħoġorha l-wasa' tmiddu rasu "bil-ħolm mixwija — ta' biza' kbir" u traqqdu mistrieħi f'nagħisa sabieħa "fuq imħiadda ta' tarbija."

Il-poeżija tispiċċa b'tislina lill-"Omm t'Alla Mbierka" "Kewkba tal-Baħħari," "Faraġ ta' l-Ulied ħatjin," sabieħ din traqqadlu l-irwiefen ħorox ta' ħajtu u teħles "lil Ruħ Mifdija." *Għanja Tar-Rebbiegħa*, minsuġa f'erba' sunetti, għalkemm fiha xi tifliqiet il-hawn u l-hemm, toqgħod ma' l-isbali għana ta' Cremona.

(1) żilżliet: sajjetti

Għaddejna l-poeżijiet ta' Cremona kollha mbarra "*Il-Mewt tal-għasfur ta' Lesbja*" li hi traduzzjoni minn traduzzjoni oħra. Ma nifhemx li ma tghillettix xi ftit fit-tifsir ta' fisiebu, imma, kif dejjem għidt hadd ma hu marbut joqgħod għal fehmiel tiegħi f'kollox. Xogħli ma hux dommatiku, jġigifieri xogħol li għandek tilqgħu b'moħħok u għajnejk magħluqa. Xogħli jrid ikun daqs-xejn ta' dawl, dgħajjef kemm hu dgħajjef, għal min irid itiegħiem it-tajjeb ta' l-aħjar poeti maltin. Hu x'inhu dejjem tajjeb tgħallem li mqar fl-aħjar kittieba jista' jkun hemm il-karfa mħalta mal-gamħ safi u mimli.

Qabel nagħlaq xtaqt nuri jekk Cremona għandux ikollu sehem mal-għaqda ta' l-aħjar poeti maltin, u mbagħad jekk għanjietu jistgħux isiru popolari. Dan imma kien irid xogħol li jisboq il-fin wil-wisa' li għandi f'idejja li kelli nurih għat-tul u kif imiss. Għalhekk fil-qasir inwieġeb li Cremona haaqu post ma' l-aħjar poeti maltin, mhux bhala l-aħjar wieħed fosthom imma bhala wieħed li għanna tajjeb biżżejjed biex jista' joqgħod, għalkemm xi targiet l-isfel, ma' l-aħjar għannejja maltin. Tassew li hu mhux dejjem għaġen għanjietu bil-ħass tal-qalb li għandu iġelben safi daqs qatra nida fuq tebqa ta' warda, tassew li xi darba l-fisieb iġebbd u minn saqajh iżżejjed sa donnu jaqlalu ruħu, tassew li l-kelma mhux dejjem iħaddimha

"Bħalma l-ħaddied fil-forġa
l-ewwel jikwi l-ħadida,
imbagħad ftit ftit jaħdimha
sa' tiġi kif iridha (A. CUSCHIERI)

imma b'daqshekk hadd ma jista' jiħad li bosta drabi l-qalb titkellem f'għanjietu, tirkeb il-fisieb, tingħaġen ma' ruħu f'ghanja mnissla bil-għer uq wix-xniexel minn dak li ħass u ġarrab f'ħajtu.

Izda b'daqshekk għanjietu jistgħu qatt isiru popolari, jġigifieri jixterdu fost ġensna bhala ħaġa ħafifa għal fuq il-widna u għaslija għal fuq ilsien? Inghid għalija naqtagħha bla ma nteġħimha: il-poeżija ta' Cremona mhux la kemm tkun popolari mqar meta l-Malti għad ikun ħa seħmu fl-edukazzjoni maltija, u dan għaliex Cremona hu jebes fil-bini tal-fisieb, u, imqar fl-aħjar tiegħu, trid tħabbat rasek biex tifhem. Sbuħija hemm, imma trid tistabar tfittixha qajl qajl, sa ma tolqotok u tidholluk f'ħass-qalbek. Popolari mhux la kemm intenni, imma ta' warajna mbagħad ma jistgħux jiħdidulu l-post li haaqu sew fl-antologiji li għad igħaaqudu, kemm fl-istorja ta' lsienna.

GŪZÈ AQUILINA.